

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Psychologická kontinuita jako klíč k identitě Já
Jakub Šesták

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Filozofie

Studijní obor Filozofie

Bakalářská práce

Psychologická kontinuita jako klíč k identitě Já

Jakub Šesták

Vedoucí práce:

Mgr. Michal Polák, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017 .....

Poděkování:

Rád bych poděkoval Mgr. Michalu Polákovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup při vedení mé práce, jeho rady a připomínky.

Obsah

ÚVOD	1
1. KVALITATIVNÍ A NUMERICKÁ IDENTITA	2
2. LOCKOVA TEORIE IDENTITY	3
2.1.1. Identita hmoty	3
2.1.2. Identita živých organismů.....	3
2.1.3. Identita člověka a identita osoby.....	4
2.1.4. Lockovo kritérium.....	4
3. NÁMITKY PROTI LOCKOVĚ TEORII	6
3.1.1. Tranzitivnost identity	6
3.1.2. Kruhovost Lockovy teorie	8
3.1.3. Kvazi-vzpomínky	8
4. PARFIT A JEHO TEORIE IDENTITY OSOBY	10
5. RŮZNÁ SPEKTRA	12
5.1.2. Psychologické spektrum	12
5.1.2. Fyzické spektrum	13
5.1.3. Kombinované spektrum.....	14
6. REDUKCIONISMUS	15
6.1.1. Rozdvojená mysl.....	16
6.1.2. Parfitovo rozdělení	19
6.1.3. Shrnutí Parfitovy koncepce.....	21
7. KRITICKÉ ZHODNOCENÍ	22
ZÁVĚR	24
SEZNAM LITERATURY	25
SUMMARY	26

ÚVOD

Problematika osobní identity je hojně diskutované téma na poli filosofie a není divu, že ze všech možných témat, je toto člověku snad nejbližší. Kdo jsem? Co mě určuje? Takovéto otázky si určitě každý z nás za život položil. Z filosofického hlediska nás ale spíše zajímá, co je tím kritériem, které určuje identitu osoby, díky čemuž mohu říct, že jsem ta samá osoba, jakou jsem byl včera? Spočívá snad naše identita v našich vzpomínkách, nebo obecně řečeno v něčem, co je mentální povahy, nebo spočívá čistě v existenci našeho těla, anebo dokonce ani jedno a naše identita spočívá v existenci něčeho jako duše? Nelze říci, že by se někomu podařilo na tyto otázky najít spolehlivou odpověď. Budeme-li se problematikou osobní identity zabývat hlouběji, dostaneme se i k otázkám, zdali je vůbec osobní identita něco potřebného a zda by nám na ní mělo vůbec záležet. Právě tato otázka bude tématem této práce, která se zabývá teorií osobní identity Dereka Parfita.

Parfitovo východisko, v případě osobní identity, je takové, že na osobní identitě nezáleží. Ačkoli se nám toto tvrzení může zdát zcela nelogické, Parfit má pro něj několik důkazů, u nichž se domnívá, že zcela jasně dokládají správnost a pravdivost jeho přesvědčení. Parfit ve své argumentaci hojně využívá takzvaných myšlenkových experimentů. Právě při řešení těchto experimentů narážíme na některá přesvědčení o naší osobní identitě, která jsou podle Parfita mylná, a snaží se je tak vyvrátit.

Přijetí toho, že na identitě nezáleží, nejenomže podle Parfita řeší spoustu otázek ohledně osobní identity, nebo je ukazuje jako prázdné, ale má pro nás i určité výhody v reálném životě. Odmítnutí osobní identity, jako toho na čem záleží, nám umožňuje podle Parfita snížit zájem o naše vlastní bytí a jeho budoucnost, a dokonce snížit strach ze smrti. Takovýto jedinec, který přistoupí na Parfitovu teorii, se tak může zajímat více o životy ostatních, než o ten vlastní. Intuitivně lze cítit, že přijetí takovéhoho stanoviska přináší do života jistou úlevu, to ale není hlavním předmětem této práce. Hlavním cílem této práce je podrobně, formou analýzy, prozkoumat Parfitovu argumentaci, kterou předkládá pro podpoření stanoviska, že na osobní identitě nezáleží. Na konci práce také představím některé námitky vůči Parfitově koncepci.

1. KVALITATIVNÍ A NUMERICKÁ IDENTITA

Chceme-li se vůbec zabývat osobní identitou, musí dojít k vysvětlení dvou pojmů, bez kterých se nelze obejít, a tyto dva pojmy jsou identita kvalitativní a identita numerická. Rozlišení mezi numerickou a kvalitativní identitou je nedílnou součástí všech diskuzí o identitě. Řekneme-li o dvou předmětech, že jsou numericky identické, máme tím na mysli, že se ve skutečnosti jedná o jeden a ten samý předmět. Tedy numericky identický může být předmět jen sám se sebou.¹ Máme-li tedy dva objekty, které jsou ve skutečnosti jeden, a tvrdíme, že jsou numericky identické, znamená to, že se shodují naprosto ve všech vlastnostech, v čase i místě, kde se nachází

Kvalitativní identita může narozdíl od identity numerické nastat i mezi dvěma rozdílnými předměty. Mohu mít například dvě kulečnickové koule, které se shodují ve všech vlastnostech, to znamená, že mají stejný tvar, barvu, velikost a jsou vyrobené ze stejného materiálu. Takovéto koule pak lze označit za kvalitativně identické. Nemohu je ale označit za numericky identické, protože se minimálně odlišují v tom, že se každá nachází na jiném místě. Zároveň se ale mohu rozhodnout, že jednu z kulečnickových koulí přebarvím. Výsledkem toho bude, že v případě barvy obě dvě kulečnickové koule přestanou být kvalitativně identické, ale nadále se budou shodovat ve všech zbylých vlastnostech. Z toho tedy vyplývá, že kvalitativní identita jako taková je záležitostí množství shod, protože dva rozdílné předměty se mohou kvalitativně shodovat i v jedné vlastnosti, zatímco v ostatních nikoli. Hovoříme-li o osobní identitě, jde nám především o identitu numerickou, protože v průběhu života člověka nastane kvalitativních změn nespočet.

Máme-li tyto dva pojmy vysvětlené, můžeme se pustit do Parfitovy argumentace. Na začátku ale považuji za nutné představit myslitele, u kterého celá diskuze o identitě osoby začala. Tímto myslitelem je John Locke. Jeho zařazení do této práce považuji za důležité z toho důvodu, že jeho koncepcí do jisté míry souvisí s koncepcí Parfitovou. Lockovo přesvědčení je takové, že osobní identita spočívá v kontinuální existenci paměti. Snažil se tak vyvrátit, že by osobní identita mohla spočívat v existenci nějaké nemateriální substance, například duše. Toto odmítnutí duše, jakožto něčeho, v čem spočívá naše osobní identita, je také stěžejním bodem Parfitovy teorie.

---

¹ Numerická identita jakožto druh relace, která má formu ekvivalence, musí splňovat tři logické podmínky, a to reflexivitu: objekt musí být identický sám se sebou, symetrii: pokud je objekt O identický s objektem P, pak musí platit, že i P je identické s O a tranzitivitu: pokud je objekt O identický s objektem Q a Q identické s P, pak musí platit, že P je identické s O. Viz BĚLOHRAD, R. *Osobní identita a její praktická hodnota*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, str. 11.

2. LOCKOVA TEORIE IDENTITY

Locke považoval za nutné to, abychom si byli v otázkách identity vždy jisti a považoval osobní identitu za základ pro správné a spravedlivé udělení odměny a trestu.² Podle Locka většina problémů v oblasti osobní identity vzniká na základě toho, že filosofové při zkoumání identity nevěnovali dostatečnou pozornost věcem, ke kterým tento pojem přiřazovali.³ Locke této problematice věnuje celou kapitolu ve svém díle *Esej o lidském chápání*. Tato kapitola byla do díla přidána až při příležitosti jeho druhého vydání na popud Lockova přítele Williama Molyneuxe.⁴ Je nutné dodat, že i přes Lockovu snahu přijít s vhodným řešením se jeho kritérium identity ukazuje jako nedostačující a u mnoho myslitelů se setkala s námitkami, které jsou pro Lockovu teorii fatální.⁵ Hlavním přínosem Lockovy teorie je to, že posloužila jako jakýsi odrazový můstek pro budoucí koncepce týkající se osobní identity.

2.1.1. Identita hmoty

Locke nejprve rozlišuje mezi identitou jednoduchých těles a těles složených. Jako nejjednodušší těleso si Locke představuje atom. Takovýto atom je tím samým atomem ve všech momentech své existence a bude tím samým dokud nepřestane existovat. Zůstane tím samým atomem, i když k němu připojíme několik dalších atomů. Ale spojením vícero atomů nám vznikne hmota. I přesto, že v hmotě identita jednotlivých atomů zůstane i nadále zachována, identita hmoty je tvořena právě jednotlivými atomy a stačí, aby došlo k odebrání jednoho atomu a identita hmoty je tak narušena a přestává být tou původní hmotou. Představme si třeba hromadu písku. Identita této hromady závisí na jednotlivých zrnech, jakmile dojde k odebrání jednoho zrna, nejedná se už, podle Locka, o tu samou hromadu.

Identita hmoty, jakožto neživého objektu, tedy závisí na přítomnosti jednotlivých částic hmoty, jakmile dojde k odebrání jedné z těchto částic, identita hmoty je narušena. Jinak je tomu v případě *živých bytostí*.

2.1.2. Identita živých organismů

Identita živých bytostí nezávisí na identitě hmoty. I přestože u živých bytostí nebo ještě obecněji živých organismů, dochází k neustálé proměně a k výměně jednotlivých částí, tyto organismy zůstávají identické. Locke uvádí příklad s dubem, takovýto dub, který projde během růstu několika stádií, od malé rostlinky až po velký strom, zůstává stále tím samým dubem.

Locke se tedy ptá, v čem se liší dub od pouhého seskupení částic hmoty? Zatímco hmota je jen jakýmsi seskupením jednotlivých částic hmoty, *jakkoli sjednocených*, části dubu spojuje jeden určitý princip, a tím je účast na stejném kontinuálním životě.⁶ Tento princip nalézáme u všech živých organismů. Je to tedy právě účast jednotlivých částí organismů na jednom kontinuálním životě, která zajišťuje jejich identitu v čase. Pomocí tohoto principu podle Locka lze vysvětlit,

---

² LOCKE, J. *Esej o lidském chápání*. Praha: OIKOYMENH, 2012, str. 348.

³ Tamtéž, str. 334.

⁴ ALLISON, H. E. Locke's Theory of Personal Identity: A Re-Examination. *Journal of the History of Ideas*, 1996, 27(1), 41-58, str. 41.

⁵ Tamtéž.

⁶ LOCKE, 2012, str. 336.

proč identita organismů zůstává stejná, i přestože se jejich těla neustále mění. Vyjímkou není samozřejmě ani člověk. Locke ale striktně rozlišuje mezi identitou člověka a identitou osoby.⁷

2.1.3. Identita člověka a identita osoby

Identita člověka, podobně jako identita dubu, spočívá v účasti jednotlivých materiálních částic člověka na stejném kontinuálním životě sjednocených v jednom organizovaném těle.⁸ Podle Locka je toto jediný možný princip, pomocí kterého lze zajistit, aby identita člověka zůstala stejná. Locke odmítá že by identita člověka spočívala v něčem jiném jako například v duši. Pokud by identita člověka spočívala v existenci duše, tak by podle Locka bylo možné, aby například Sokratés a Platón byli tím samým člověkem. Locke to vysvětluje tak, že pokud by identitu člověka tvořila duše a neexistovalo by v povaze hmoty žádné pravidlo, které by zamezovalo tomu, že by jedna duše mohla být spojena s více těly, tak by bylo možné, aby tyto lidé byli jedním a tím samým člověkem.⁹

Identita osoby ale, podle Locka, spočívá v něčem jiném. Nejdříve je nutné zmínit, co vůbec Locke chápe pod pojmem osoba. Osoba je podle Locka „myslící inteligentní bytost, disponující rozumem a reflexí, která je schopná o sobě uvažovat jako o sobě samé, jako o téže myslící věci v různých dobách a na různých místech.“¹⁰ K tomu Locke dodává, že toho všeho je schopna díky vědomí. Pokud tedy identita osoby nemůže spočívat v identitě materiální substance, protože člověk a osoba není to samé, a nemůže se opírat ani o existenci něčeho takového jako je duše, dochází Locke k závěru, že identita osoby spočívá ve vědomí. „Vědomí vždy doprovází přemýšlení“¹¹, zároveň není možné podle Locka, abychom vykonávali nějakou činnost, aniž bychom si byli vědomi toho, že jsme to my, kdo ji vykonáváme. Vědomí je to, co nám umožňuje se odlišit od ostatních myslících věcí a považovat se za *já*.¹² Vědomí má také schopnost „sjednocovat vzdálené projevy života do téže osoby,“¹³ samotná identita hmoty toho není schopna. I když Locke používá pojem vědomí, většina myslitelů se shoduje, že má ve skutečnosti na mysli paměť.¹⁴

2.1.4. Lockovo kritérium

Upřesněme si tedy nyní Lockovo kritérium identity. Locke tedy za to, co určuje osobní identitu, považoval paměť. Přesněji za ní považoval paměť zkušenostní. Opakem paměti zkušenostní je paměť faktuální. Jestliže si pamatuji, že bitva na Bílé hoře se odehrála roku 1620, jedná se o vzpomínku na určitý fakt, a tato vzpomínka spadá do kategorie paměti faktuální. Tuto událost jsem neprožil a nemám s ní tedy žádnou osobní zkušenost, pamatuji si jí právě ve formě faktu. Naproti tomu, jak už bylo řečeno, stojí paměť zkušenostní. Tento druh paměti zahrnuje vzpomínky na naše vlastní zkušenosti. Mohu si například vzpomenout na hudební koncert, na kterém jsem byl, a s touto vzpomínkou nutně souvisí i pocity, které jsem v tu chvíli prožíval. Hovoříme-li o paměti v rámci Lockovy teorie, je to právě zkušenostní paměť, která je ústředním principem této teorie. Locke svoje kritérium identity formuluje tak, že cokoliv co „má vědomí

---

⁷ Tamtéž, str. 337.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž, str. 338.

¹⁰ Tamtéž, str. 341.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž, str. 351.

¹⁴ BĚLOHRAD, 2011, str. 18.

o přítomných a minulých činech, právě to je jednou a toutéž osobností, k níž obě přináležejí.¹⁵ Je důležité dodat to, že v Lockově případě se jedná o aktuální zkušenostní paměť. Naše identita, tedy podle Locka, spočívá ve vzpomínkách, které jsme si aktuálně schopni vybavit. Zároveň tyto vzpomínky musí být poznávány z pohledu první osoby, jedině tak si totiž můžeme být jisti, že jsou tyto vzpomínky pravdivé a že jsou skutečně naše.¹⁶

---

¹⁵ LOCKE, 2012, str. 118.

¹⁶ BĚLOHRAD, 2011, str. 19.

3. NÁMITKY PROTI LOCKOVĚ TEORII

Jak už bylo naznačeno Lockova teorie nebyla přínosná svým řešením problematiky osobní identity, ale spíš tím, že otevřela tuto problematiku budoucím diskuzím. Z dnešního hlediska je tato teorie zcela neudržitelná.¹⁷ Některé její závěry by měly extrémní následky, například v oblasti práva.¹⁸ Z Lockovy teorie například vyplývá, že osoba nemohla spáchat trestný čin, pokud si to nepamatuje.¹⁹ V následujících kapitolách představím Parfitův postoj k některým z těchto námitek.

3.1.1. Tranzitivnost identity

Základní podmínkou pro identitu je to, že identita má být tranzitivní. Pokud je identita tranzitivní, pak musí být i kritérium pro identitu osoby tranzitivní.²⁰ Tedy musí platit, že je-li osoba O identická s osobou P, která je identická s osobou Q, pak zároveň platí, že osoba O je identická s osobou Q.²¹ Pokud ale definujeme identitu pomocí paměti, tak jako Locke, pak podmínku tranzitivnosti nelze splnit. V případě Lockovy teorie totiž platí, že: osoba Y je identická s osobou X pouze a tehdy, pamatuje-li si osoba Y zkušenosti osoby X. Parfit zde používá pojem *přímých vzpomínkových vazeb*.²² Tedy osoba Y je identická s osobou X, pokud existují mezi osobou Y teď *přímé vzpomínkové vazby* s osobou X v minulosti.

Námítka proti netranzitivnosti Lockovy teorie původně pochází od Thomase Reida, ten používá příklad se statečným generálem. V tomto příkladu figuruje osoba vojáka, který jako malý chlapec ukradl ovoce ze sadu a za tuto krádež dostal výprask. Tento voják později sebral nepříteli standartu a nakonec na sklonku svého života byl povýšen na generála. Reid po nás chce, abychom uvážili, že tento voják si přitom, když bral nepříteli standartu, pamatoval výprask, který dostal za krádež v ovocném sadu, a když byl později jmenován generálem, pamatoval si sice, že ukradl nepříteli standartu, ale na výprask, který dostal za krádež, zcela zapomněl. Pokud tedy budeme uvažovat podle Lockovy teorie a budeme tvrdit, že dítě a voják jsou tou samou osobou a voják a generál jsou tou samou osobou, ale generál a dítě ne, tak z toho podle Reida plyne, že generál může být a zároveň nebýt, stejnou osobou, která se v minulosti dopustila oněch činů.²³

Parfit ve snaze vyřešit tento problém, nahrazuje kritérium paměti novým kritériem, a tím je samotná kontinuita paměti, neboli psychologická kontinuita osoby. U psychologické kontinuity nezáleží na jednotlivých přímých vzpomínkových vazbách, ale na překrývajících se řetězcích těchto vazeb. Pokud tedy Lockovo kritérium takto upravíme, můžeme ho definovat následovně: X je ta samá osoba, jako nějaká osoba Y v minulosti, pokud mezi X a Y existuje kontinuita paměti.²⁴ Takto definovaná kontinuita paměti je tranzitivní. Aplikujeme-li toto kritérium na příklad s vojákem, nedojdeme ke stejnému závěru jako Reid, že generál je a není tou samou osobou, jako chlapec v minulosti. I přesto, že mezi jednotlivými osobami neexistují žádné

---

¹⁷ Tamtéž, str. 18.

¹⁸ Tamtéž, str. 27.

¹⁹ PARFIT, D. *Reasons and Persons*. 1987. Oxford: Oxford Clarendon Press, 1987, str. 205.

²⁰ Tamtéž, str. 206.

²¹ BĚLOHRAD, 2011, str. 28.

²² PARFIT, 1987, str. 205.

²³ REID, T. *Essays on the Intellectual Powers of Man*, 1857. 7. vyd. Boston: Philips, Sampson, and Company, str. 248-249.

²⁴ PARFIT, 1987, str. 205.

přímé vzpomínkové vazby, tedy mezi generálem a chlapcem, jedná se stále o tu samou osobu, protože mezi nimi existuje kontinuita paměti. Respektive osoby generála a chlapce, „jsou spojeny řetězcem osob, z nichž každá si přímo pamatuje některé zkušenosti své předchůdkyně v čase.“²⁵

Psychologická kontinuita osoby, mimo paměť, zahrnuje ještě další druhy *psychologických relací*²⁶. Takovéto relace jsou například: vztah mezi záměrem a následným uskutečněním daného záměru, různá přání, očekávání, přesvědčení a jiné mentální akty, případně jejich následný vztah ke skutečnosti.

Parfit tedy v reakci na Lockovu teorii definuje dva pojmy. Jedním je *psychologická spojitost*, která spočívá v existenci přímých vzpomínkových vazeb mezi dvěma osobami v čase.²⁷ Druhým pojmem je pak *psychologická kontinuita*, která spočívá v existenci překrývajících se řetězců takovýchto přímých vazeb.²⁸

Psychologická spojitost je pro Parfita tou důležitější relací, jak v teorii, tak v praxi.²⁹ Psychologická spojitost může existovat mezi dvěma osobami v čase t_1 a t_2 . Tyto dvě osoby jsou pak identické, existuje-li mezi nimi *dostatek přímých vzpomínkových vazeb*. Psychologická spojitost může nabývat různých stupňů, pokud je přímých vazeb dostatek, jedná se o *silnou psychologickou spojitost*. Mezi osobami X a Y může existovat různý počet přímých vazeb. Tento počet se může pohybovat od jedné až do řádu tisíců. Pokud by ovšem mezi osobou X a Y existovala jen jedna přímá vazba, nelze pak hovořit o tom, že se jedná o tu samou osobu. Abychom mohli rozhodnout, že se jedná o tu samou osobu, musí mezi X a Y existovat právě dostatek přímých vazeb. Sám Parfit říká, že nelze přesně tento dostatek definovat. Můžeme rozhodnout, že se jedná o dostatek přímých vazeb v momentě, kdy je jejich počet ze dne na den u dané osoby větší než polovina počtu přímých vazeb, které existují ze dne na den u ostatních osob.³⁰ V takovémto případě lze hovořit o silné psychologické spojitosti. Pro lepší znázornění uvedu příklad. Pokud by standartní počet přímých vazeb existujících ze dne na den u ostatních osob byl tisíc, tak proto, aby identita osoby byla zachována, nesměl by tento počet klesnout pod pět set.

Silnou spojitost ale nelze považovat za kritérium identity, protože je, stejně jako Lockova paměť, netranzitivní. Znovu se tedy vracíme k psychologické kontinuitě, která, jak už bylo řečeno, se skládá z překrývajících se řetězců přímých vzpomínkových vazeb. Tato kontinuita je zároveň tranzitivní a může tedy posloužit jako kritérium pro identitu osoby.

---

²⁵ BĚLOHRAD, 2011, str. 32.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ PARFIT, 1987, str. 206.

²⁸ Pro upřesnění: „Řekněme, že mezi P dnes a P před dvaceti lety existují přímé vzpomínkové vazby, pokud si je P teď schopno vzpomenout na zkušenosti, které mělo P před dvaceti lety. I přestože neexistují žádné přímé vzpomínkové vazby mezi P dnes a P před dvaceti lety, může mezi nimi existovat kontinuita paměti. Ta nastane, když mezi P dnes a P, existuje překrývajících se řetězec přímých vzpomínek, to jest, když si P dnes pamatuje některé jeho zkušenosti z předešlého roku.. a před devatenácti lety si pamatoval některé jeho zkušenosti z roku předtím.“[...] můžeme to tedy definovat takto: „P2 v čase t_2 je ta samá osoba jako P1 v čase t_1 jenom v případě, že P2 v čase t_2 je propojen kontinuitou zkušenostní paměti s P1 v čase t_1 .“ NOONAN, H. W. *Personal Identity*. 2. vyd. New York: Routledge, 2003, str. 10.

²⁹ PARFIT, 1987, str. 206.

³⁰ Tamtéž.

3.1.2. Kruhovost Lockovy teorie

Námitka kruhovosti Lockovy teorie je vlastně zcela jednoduchá. Nejlépe ji asi zformuloval Joseph Butler, když řekl, že tato kruhovost spočívá v tom, že paměť, kterou definoval Lock jako základ osobní identity, předpokládá existenci osobní identity a naopak a nemůže ji tedy tvořit.³¹

Pokud bychom toto tvrzení brali zcela důsledně, mohlo by z toho vyplývat, že daná osoba neexistovala v momentech, které si nepamatuje. Nebo pokud by osoba v pozdním věku měla nejzazší vzpomínku na dobu, kdy jí bylo třicet let, byl by moment vzniku této vzpomínky totožný s momentem vzniku dané osoby. Takovéto tvrzení je ale zcela absurdní. Proto se Parfit snaží přijít s takovým pojetím paměti, které na rozdíl od Locka nepředpokládá existenci subjektu jakožto nositele vzpomínek.

3.1.3. Kvazi-vzpomínky

Aby se vyhnul kruhovosti Lockovy teorie, používá Parfit koncepci takzvaných kvazi-vzpomínek. Parfit je zastáncem tvrzení, že naše zkušenosti se dají popsat zcela neosobním způsobem tak, aby náš popis vůbec nemusel zahrnovat subjekt, který tyto zkušenosti má.³² Kvazi-vzpomínky na rozdíl od normálních vzpomínek tuto podmínku nesubjektivnosti splňují. Kvazi-vzpomínka totiž nemusí být nutně naše. K tomu, abych si něco kvazi pamatoval, je nutné:

- 1) mít nějakou vzpomínku na moji minulou zkušenost
- 2) aby existoval někdo, kdo měl tuto zkušenost
- 3) aby tato vzpomínka na danou zkušenost byla správným způsobem zapříčiněna tou zkušeností, na kterou tuto vzpomínku mám

Z bodu dva tedy jasně vyplývá, že i přes vlastnictví nějaké kvazi-vzpomínky na minulou zkušenost, nemusím to být nutně já, kdo tuto zkušenost prožil. I přestože se nám, jak sám Parfit připouští, z prvního bodu může zdát, že kvazi-vzpomínka je pouze normální vzpomínka, tak tato úvaha je ale podle Parfita chybná. Vychází z přesvědčení, že kdykoliv se nám v hlavě vynoří vzpomínka na určitou zkušenost, automaticky předpokládáme, že jsme to my, komu tato vzpomínka patří. Spoléhat bezpečně na tento předpoklad je možné podle Parfita, jenom dokud neexistuje možnost, abychom měli vzpomínky někoho jiného.³³ Kvazi-vzpomínka, na rozdíl od normální vzpomínky, nevyžaduje osobní identitu, tak jako paměť u Locka. Parfit vysvětluje podrobněji, jak kvazi-vzpomínky fungují na příkladu vzpomínek z Benátek.³⁴

Představme si, že máme dvě osoby Janu a Pavla. Oba dva souhlasili, že podstoupí vědecký experiment. Podstata tohoto experimentu je v tom, že v průběhu experimentu bude část Pavlových vzpomínek, konkrétně těch, které má na svojí poslední dovolenou v Benátkách, převedena do Janina mozku. Jana tak bude mít po zákroku vzpomínky na to, jak se procházela po mramorovém chodníku na náměstí Benátek, jak přitom slyšela plácání holubích křídel a na podobné jiné zážitky. Tyto vzpomínky se jí budou zdát zcela živé, jako by je skutečně prožila,

---

³¹ BUTLER, 2010, str. 14.

³² PARFIT, 1987, str. 225.

³³ PARFIT, 1971, str. 15.

³⁴ PARFIT, 1987, str. 220.

ale zároveň si bude vědoma toho, že jsou to vzpomínky Pavla. Dnes ale existují případy, kdy se lidé mylně domnívají, že něco prožili, a jsou schopni tyto vzpomínky popsat zcela do detailu. V případě těchto lidí ale můžeme říct, že se jedná o iluze, protože nic z toho, na co si vzpomínají, skutečně neprožili a tyto vzpomínky jsou pak jen výplody jejich vlastní mysli. Je důležité klást důraz na to, že se jedná o produkty jejich vlastní mysli, protože v případě Jany její nově získané vzpomínky na Benátky nejsou výplody její mysli, ale jsou to vzpomínky Pavla. Pavlovy vzpomínky byly způsobeny právě tím, že dané okamžiky prožil, a splňují tedy bod (3), což v případě lidí, u nichž se jedná pouze o iluze, říci nelze.

Pokud by tedy Jana usoudila, že nejde o iluze, ale o skutečné vzpomínky, mohl by nastat problém. Tento problém spočívá v tom, že by nemusela být schopna spolehlivě rozlišit, zdali se jedná o její vzpomínky, nebo o vzpomínky Pavla, pokud by o tom nebyla předem ujištěna. Mohlo by se zdát, že záleží také na tom, z jakého pohledu by Jana tyto vzpomínky vnímala v případě, že by je chápala z pohledu první osoby, a uznala, že nejde o iluze, existuje velká pravděpodobnost, že by skutečně nemusela rozeznat komu tyto vzpomínky, přesněji zkušenosti, na které vzpomíná, původně patří, a mohla je tak automaticky považovat za své. Mohla by se tedy mylně domnívat, že to byla skutečně ona, kdo tyto momenty z Pavlových vzpomínek prožil. Parfit tento argument prvního pohledu vyvrací. Podle Parfita tyto vzpomínky totiž vůbec nemusí zahrnovat žádný odkaz na Janu, i když se zdají být z pohledu první osoby.³⁵

Vezměme si například situaci, když sníme. Ve snu se nám může zdát, že se díváme na sebe z pohledu třetí osoby. Ve snech kolikrát zaujímáme roli jakéhosi nekonkrétního pozorovatele. A přesně tak by to mohlo fungovat i v případě Janiných nových vzpomínek. Jana by si prohlížela Pavlovy vzpomínky právě z pohledu tohoto nekonkrétního pozorovatele.

Dejme tomu, že by při onom experimentu byly do Janiny mysli přeneseny některé další Pavlovy vzpomínky z jeho každodenního života. U některých z těchto vzpomínek by bylo zcela snadné rozeznat, o čí vzpomínky se jedná, například vzpomínka na holení vousů před zrcadlem by zcela jistě patřila Pavlovi. U některých dalších by toto rozlišení mohlo být problematické. Třeba v případě vzpomínky na nějakou hudební nahrávku. Jana by klidně mohla tvrdit, že si zcela jasně pamatuje, že tuto nahrávku už slyšela, ale nemohla by rozhodnout, zdali to byl Pavel, kdo tuto nahrávku slyšel, nebo ona. Takto se tedy dá uvažovat o kvazi-vzpomínkách, u některých by bylo zcela zřejmé, komu patří, u jiných by bylo naopak zcela nemožné rozhodnout, komu tyto kvazi-vzpomínky náležejí, ale to neznamená, že by je dotyčný musel automaticky přijmout za své, tak jako je to u našich normálních vzpomínek.

Pomocí kvazi-vzpomínek můžeme tedy popisovat vzpomínky, aniž bychom měli nějaký subjekt, kterému bychom je připisovali. Důvodem proč Parfit využívá kvazi-vzpomínek, je také ten, že jedním z hlavních bodů jeho koncepce je tvrzení, že naše životy jdou popsat zcela neosobně. U normálních vzpomínek to nelze, u nich musí vždy existovat konkrétní subjekt, kterému náležejí. Tvrzení, že naše životy lze popsat zcela neosobně, spadá do mnohem širšího kontextu Parfitovy teorie, jejímž hlavním tvrzením je to, že na numerické identitě osoby vlastně nezáleží. Proč tomu tak podle Parfita je, se pokusím vysvětlit v následujících kapitolách.

---

³⁵ Tamtéž, str. 221.

4. PARFIT A JEHO TEORIE IDENTITY OSOBY

Abychom lépe pochopili Parfitovu argumentaci, je nutné představit čtyři body, které se snaží prokázat, a to jsou:

- 1) Nejsme nezávisle existující entity oddělené od našich mozků a těl, a různých vnitřně propojených fyzických a mentálních stavů. Naše existence naopak spočívá pouze v existenci našeho těla, mozku a ve výskytu různých fyzických a mentálních stavů. Naše identita v čase zahrnuje pouze psychologickou spojitost, anebo psychologickou kontinuitu se správnou příčinou.³⁶
- 2) Odpověď na otázku po identitě nemusí být vždy jednoznačná. V mnoha myšlenkových experimentech se ukáže, že odpověď na otázku „Jsem to stále Já?“ nemusí být jednoznačně ano či ne. V těchto případech je otázka po identitě zcela prázdnou otázkou.
- 3) Zkušenosti se dají popsat, aniž bychom předpokládali identitu osoby nebo existenci osoby vůbec. Naše životy se tedy dají popsat zcela neosobním způsobem.
- 4) Na naší identitě ve skutečnosti nezáleží, jediné na čem záleží je psychologická kontinuita.

Parfit celou svoji debatu o identitě otevírá myšlenkovým experimentem výletu na Mars.³⁷ Tento výlet je uskutečněn teletransportací. Představme si tedy, že technologie vyspěla natolik, že přeprava pomocí teletransportace je zcela běžná a normální lidé se takto přepravují úplně bez obav. Celý proces teletransportace spočívá v tom, že teletransportér ve výchozím bodu A zcela zničí původní tělo cestujícího a v bodě B vytvoří z nové hmoty jeho zcela totožnou repliku. Toto zničení je zároveň doprovázeno krátkou ztrátou vědomí.

Nyní si představme, že jsem tímto cestujícím já. Chystám se na Mars, a tímto způsobem už jsem se přepravoval několikrát, takže z toho nemám žádné obavy. Vstoupím tedy do teletransportéru, zmáčknu tlačítko pro zahájení procesu přepravy, ale tentokrát neztratím vědomí a mé tělo zůstane netknuto, usoudím, že je přístroj rozbitý, jenže v tom mi obsluha přístroje oznámí, že pokud chvíli vydržím, tak již za chvíli budu moct hovořit se svojí replikou na Marsu. Stal jsem se totiž uživatelem nové verze teletransportéru, která neničí původní těla.

V tomto momentě se tedy nacházím stále na Zemi, zatímco moje replika je na Marsu. Já na zemi a Já na Marsu spojuje jak psychologická kontinuita, tak silná psychologická spojitost, protože Já na Marsu má stejné myšlenky, vzpomínky, zájmy a tak dále jako Já na Zemi. Jsme tedy kvalitativně identičtí ale numericky nikoliv.

---

³⁶ Parfit tuto relaci nazývá *relací R*. Co myslí onou správnou příčinou není zcela zřejmé. Bělohrad ve své práci *Osobní identita a její praktická hodnota* rozlišuje v souvislosti s příkladem teletransportace příčinu normální, spolehlivou a libovolnou. V případě normální příčiny by cestování pomocí teletransportace znamenalo smrt, jelikož by tím byla přerušena normální kontinuita těla i mozku. V případě libovolné a spolehlivé příčiny by se ovšem jednalo o přežití, protože na čem skutečně záleží je, zdali výsledná osoba má stejnou mysl. Viz BĚLOHRAD, 2011, str. 66.

³⁷ PARFIT, 1987, str. 199.

Následně mi ale někdo oznámí, že v průběhu toho, co byla vytvářena moje replika, došlo k závažnému poškození mého srdce a za pár dní zemřu, zatímco moje replika bude žít dále a pravděpodobně bude pokračovat v životě, tak jak bych pokračoval já.

Co to tedy znamená? Pro Parfita je tato situace s replikou stejně výhodná jako přežití v běžném slova smyslu.³⁸ Dojde sice k mému úmrtí, ale moje replika bude pokračovat v mém životě a není se tedy čeho bát. Toto tvrzení se nám může zdát zcela proti přirozené preferenci, ale je to stěžejní bod Parfitovy teorie. Jinými slovy v otázce přežití nezáleží na naší identitě, ale pouze na zachování psychologické kontinuity, což je podle Parfita ve výsledku stejné jako běžné přežití a oba případy, jak případ pouhého cestování, tak případ mé replikace a následné mé umrtí tento požadavek splňují.

---

³⁸ Tamtéž, str. 201.

5. RŮZNÁ SPEKTRA

Vraťme se na začátek, zapomeňme, co bylo řečeno výše, a zeptejme se, kde jsou vlastně hranice naší identity? Kdy se jedná stále o nás, kdy už ne? Máme pocit, že na tuto otázku by měla existovat zcela jasná odpověď. Vezměme si onu hromadu písku,³⁹ ale tentokrát z jiného pohledu, odeberu-li jedno zrno, bude se stále jednat o hromadu, nepochybně ano. Co když takto budu pokračovat dál? Kdy nastane onen zlomový moment a přestane se jednat o hromadu? Pravděpodobně v momentě, kdy nám zbyde pouhé jedno zrno v této situaci, bude nejjistější říci, že už se nejedná o hromadu písku. Máme tedy dva extrémy: hromadu písku a jedno pouhé zrno. Zároveň se můžeme shodnout, že odebrání jednoho zrna písku nebude mít značný vliv na existenci hromady, ba ani další odebrání a další, stále máme co do činění s hromadou písku. Podle Parfita bychom sice mohli rozhodnout, že od určitého počtu zrn už se nejedná o hromadu nebo použít různé jiné okliky, to však nepovažuje za přirozené řešení.⁴⁰

Převedme ale tento příklad na identitu osob. Aplikujeme-li příklad s pískem na osoby a představíme-li si, že by v našem těle probíhaly postupně nepatrné změny ať už psychického nebo fyzického rázu, které by měly za výsledek osobu s námi ať už psychicky nebo fyzicky, zcela neidentickou, kde bychom v tom procesu změn stanovili onu hranici ztráty identity? Intuitivně tam onu hranici cítíme, ale přesně ji stanovit nedokážeme. Tuto problematiku Parfit postupně rozebírá na příkladu fyzického a psychického spektra, jejichž výsledkem je pak spektrum kombinované. V průběhu celé argumentace přitom Parfit pracuje s dvěma požadavky, a to jsou:

- 1) odpověď na otázku po identitě musí být vždy jednoznačná a
- 2) na malých změnách v případě identity nezáleží.

Začneme nyní argumentem psychologického spektra.

5.1.2. Psychologické spektrum

Představme si, že jsem unesen šíleným chirurgem, který má v plánu provést operaci, během níž v mém mozku proběhne série postupných změn, které budou mít za výsledek to, že na konci těchto změn ze mě bude zcela jiná osoba, například Napoleon.

Samotný průběh operace by vypadal následovně. Chirurg má k dispozici sérii vypínačů. Pokud zmáčkne první, dojde k tomu, že pouze ztratím pár vzpomínek, které budou nahrazeny novými, ale k žádné zásadní změně identity v souladu s bodem 2) nedojde. Po zmáčknutí obou dvou vypínačů by došlo k tomu, že bych ztratil více vzpomínek a získal více nových vzpomínek, ale stále bych to byl do určité míry já. A v případě zmáčknutí tří vypínačů bych přišel zcela o všechny vzpomínky a měl bych k dispozici jen vzpomínky Napoleonovy a nutně i veškeré jeho povahové charakteristiky.⁴¹

Máme tedy jakési spektrum, přičemž na jedné nejzazší straně tohoto spektra se tedy nacházím já a na té druhé nejzazší se nachází osoba s myslí a povahou Napoleona. Mezi oběma nejzazšími body neexistuje psychologické propojení žádného druhu. Na konci nebo na začátku operace

---

³⁹ Viz kapitola 2.1.1.

⁴⁰ PARFIT, 1987, str. 233.

⁴¹ Tamtéž, str. 231.

tedy zdánlivě nemáme problém rozhodnout, zdali ona osoba jsem já nebo Napoleon. Ale podle Parfita v průběhu oněch změn takovéhoho určení nejsme schopni. I kdybychom věděli, a to je také to jediné co, podle Parfita, můžeme vědět, do jaké míry bych byl propojen s onou výslednou osobou v každém následujícím okamžiku, uprostřed onoho spektra, stále by otázka, zdali výsledná osoba budu já, nedávala smysl. Lze totiž jenom připustit dvě varianty, buď výsledná osoba, v průběhu operace, budu já nebo nikoliv. Nelze připustit žádnou třetí možnost, že výsledná osoba by byla částečně já a částečně Napoleon. V tomto případě je tedy otázka po identitě podle Parfita zcela prázdná.⁴²

Abychom toto lépe pochopili, zkusme si představit, že se v průběhu operace stane něco, co bude mít za následek to, že výsledná osoba bude ve strašných bolestech. Budu tato osoba já nebo ne? Nebo budu jen částečně v bolestech? Takováto možnost je zcela absurdní, mohu si podle Parfita představit, že budu průběžně ztrácet a znovu nabírat vědomí, a budu tak částečně cítit bolest, ale osoba, která bude plně pociťovat onu bolest, nemůže být jenom částečně já.⁴³ Vrátime-li se ale k tvrzení, že na malých změnách, v tomto případě psychických, nezáleží, znamená to tedy, že výsledná osoba, v průběhu operace, budu vždy já, i když u výsledné osoby na konci operace tomu tak rozhodně nebude. Jak sám Parfit dodává:

„ Je těžké uvěřit, že bych v jednom z případů [Parfit tím myslí případy v průběhu operace] přežil a v tom následujícím přestal existovat. Nemůžeme si myslet, že to, zda budu nadále existovat, záleží na tom, zda ztratím jenom pár dalších vzpomínek, a mám pár dalších klamných vzpomínek a nějakým způsobem změněnou povahu. Pokud žádná z těchto malých změn by nemohla zapříčinit to, že bych přestal existovat, nadále bych tak existoval ve všech případech. Existoval bych dokonce na konci spektra. V tomto případě by ale mezi mnou teď a výslednou osobou nebyla žádná psychologická spojení.“⁴⁴

Samotným cílem tohoto argumentu je zpochybnění psychologického kritéria identity osoby. Dojde-li k zachování mozku a těla v původní podobě, výsledná osoba, která bude pociťovat bolest, budu já, bude se jednat o mou bolest, nehledě nato, že budu splňovat všechny mentální charakteristiky Napoleona.⁴⁵ Zároveň dojde k zachování mozku a těla, což je důležité pro splnění fyzického kritéria identity, proto je tedy možné, že výsledná osoba budu stále já. Výsledkem tedy je, že psychologické kritérium není důležité pro zachování osobní identity. Naproti tomu ale staví Parfit podobný argument, který nazývá fyzické spektrum.⁴⁶

5.1.2. Fyzické spektrum

Argument fyzického spektra je vlastně analogický s argumentem psychologického spektra. Znova tedy máme spektrum, na jehož začátku se nachází osoba, jak psychologicky tak fyzicky kontinuální se mnou a na jeho konci se pro změnu nachází osoba, která je se mnou sice psychologicky kontinuální, ale fyzicky nikoliv.

Parfit pro tento argument přichází s jiným příkladem. V tomto příkladě jsou buňky v mém těle postupně nahrazovány buňkami novými, které jsou ale naprosto totožné s těmi původními,

---

⁴² Tamtéž, str. 233.

⁴³ PARFIT, 1987, str. 233; a také PARFIT, D. The Unimportance of Identity. in: *Identity*. Oxford: Oxford University press, 1995, 13-45, str. 15.

⁴⁴ PARFIT, 1987, str. 231.

⁴⁵ BĚLOHRAD, 2011, str. 49.

⁴⁶ PARFIT, 1987, str. 234.

dojde tak k naprostému zničení mého původního těla a mozku. Výsledkem této operace je vznik mé naprosto totožné repliky. Tato situace je podobná situaci cestování teletransportérem. Fyzická kontinuita je zcela přerušena, ale kontinuita psychologická zůstává zachována. Podobně jako u psychologického spektra jsou postupné změny mého těla zcela nepatrné. Znovu se tedy dostáváme do stejných problémů jako v případě psychologického spektra. Výsledkem tohoto procesu je má naprosto přesná replika a veškerá kontinuita s mým původním tělem je přerušena. Připustíme-li, že v průběhu těchto změn zůstane zachována moje psychologická kontinuita, dojdeme podle Parfita k závěru, že je to právě psychologické kritérium identity, které je důležité pro její zachování.⁴⁷

Máme tedy dva argumenty, z nichž každý dokazuje to, co ten druhý vyvrací, a u obou dvou jsou proto, zdá se, stejně silné důkazy. Proto nás Parfit žádá, abychom zvážili ještě jeden případ, a tím je argument kombinovaného spektra.⁴⁸

5.1.3. Kombinované spektrum

V tomto případě máme k dispozici obě dvě spektra. Na začátku těchto dvou spekter se nachází osoba, která je se mnou psychologicky a fyzicky kontinuální, a na konci těchto dvou spekter výsledná osoba se mnou psychicky ani fyzicky není kontinuální.

V tomto případě nebude výsledná osoba Napoleon ani moje replika, ale Greta Garbo. Dejme tomu, že vědci, když Gretě bylo třicet let, zaznamenali veškeré její stavy mozku a těla. V průběhu operace tedy dojde k postupnému nahrazování buněk mého těla buňkami Greta a zároveň budu postupně získávat i její povahové rysy. Znovu se dostáváme do stejného problému, v jakém momentě lze rozhodnout, že se nejedná už o mě, ale o Gretu. Není pochyb, že na konci už to já nebudu, ale v průběhu operace tuto otázku, zdali se jedná stále o mě, nebo nikoliv, nelze zcela jasně rozhodnout.

Co tedy všechny tyto argumenty vypovídají o naší identitě? Pokud se domníváme, že otázka po naší identitě musí mít vždy jednoznačnou odpověď, musí v případě kombinovaného spektra existovat jakýsi hraniční bod, kdy dojde ke ztrátě mé identity a na mém místě bude zcela jiná osoba. Ovšem podle Parfita takovýto hraniční bod nelze najít, respektive nelze rozhodnout, kde se tyto body přesně nacházejí.⁴⁹ Dále se můžeme domnívat, že naše identita spočívá v existenci nějaké nezávislé existující entity, ale pro tento argument nemáme podle Parfita spolehlivé důkazy. Nebo se můžeme domnívat, že identita je záležitostí jakéhosi *dalšího faktu*,⁵⁰ a že nespočívá pouze v psychologické a fyzické kontinuitě. Pokud tomu tak skutečně není, v čem tedy spočívá a co je onen *další fakt*? Toto tvrzení je podle Parfita zcela nepodložené, identita není záležitostí nějakého *dalšího faktu*.⁵¹

Vzhledem k tomu, že všechna spektra selhala v zodpovězení otázky po jednoznačnosti identity, nezbyvá nám tedy nic jiného, podle Parfita, než uznat, že identita osoby není vždy jednoznačná a nakonec i to, že na identitě ve skutečnosti nezáleží.⁵²

---

⁴⁷ BĚLOHRAD, 2011, str. 50.

⁴⁸ PARFIT, 1987, str. 236.

⁴⁹ Tamtéž, str. 239.

⁵⁰ Tamtéž, str. 240.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž, str. 241.

6. REDUKCIONISMUS

Parfitův postoj k problematice osobní identity už jsem v několika bodech naznačil. Tento postoj ale lze nazvat souhrnně jako redukcionismus. Obhájcí redukcionismu zástávají názor, že jednu věc lze redukovat na jinou. V poslední době populárním redukcionistickým tvrzením je například to, že všechny vědecké fenomény jsou převeditelné na fenomény fyziky.⁵³ Obecně se rozlišují tři druhy redukcionismu, a to redukcionismus metodologický, epistemologický a ontologický. Sám Parfit rozlišuje ještě další tři druhy redukcionismu,⁵⁴ jejichž rozlišení spočívá v samotném způsobu redukce.

Můžeme například tvrdit, že osoby jsou jen těla. Takovýto druh redukcionismu Parfit nazývá *identifikující*. Tento postoj je silně redukcionistický, protože ani nepřipouští, že by mezi osobou a tělem byl nějaký rozdíl.

Dále pak můžeme tvrdit, že osoba je entita, které náleží tělo, myšlenky a jiné zkušenosti. Tento druh se nazývá *konstitutivní*. Osoba je sice v tomto případě odlišena od jejího těla a mentálních jevů, ale ve skutečnosti je její existence složena z těchto jevů mentálních a tělesných. Pro upřesnění uvedu Parfitův příklad se státem. Existence státu se skládá ze skupiny lidí, žijících na určitém území, ale samotný stát není totožný s danou skupinou lidí nebo s daným územím.⁵⁵ Tento druh redukcionismu zastává Parfit.

U posledního typu redukcionismu zůstaňme u příkladu se státem. Můžeme tvrdit, že stát je nějaká oddělená entita, která není totožná s územím nebo skupinou lidí, na něm žijících, anebo můžeme popřít, že něco jako stát existuje a že existují jenom skupiny lidí a různá území. Takovýto typ redukcionismu se nazývá *eliminativní*. Z tohoto pohledu osoby neexistují, existují jen těla, myšlenky a jiné zkušenosti.

Podle Parfita většina z nás smýšlí neredukcionisticky. Parfit ale věří, že neredukcionistické smýšlení je pro nás nevýhodné. Pokud přistoupíme na redukcionismus, tak podle Parfita to bude mít pro nás několik výhod, které vyvozuje ze své vlastní zkušenosti, a lze říci, že Parfitova motivace je osobně zabarvena. V jedné části knihy kde se vyjadřuje k pravdivosti redukcionismu a odmítá existenci nějakého *dalšího faktu*, v němž by měla spočívat naše identita Parfit říká:

„Je tato pravda depresivní? Pro někoho může být. Ale já jí shledávám osvobozující a utěšující. Když jsem věřil, že má existence byla takovým *dalším faktem*, připadal jsem si uvězněný sám v sobě. Můj život vypadal jako skleněný tunel, skrz který jsem se pohyboval rychleji každým rokem a na jehož konci byla temnota. Když jsem změnil svůj názor, skleněné stěny mého tunelu zmizely. Nyní žiji pod širým nebem. Pořád existuje rozdíl mezi mým životem a životy ostatních lidí. Ale tento rozdíl je menší. Ostatní lidé jsou bliž. Méně se starám o zbytek svého života a více o životy ostatních.“⁵⁶

Podle Parfita je tedy přistoupení na redukcionistické smýšlení osvobozující, dovoluje nám soustředit se méně na naši vlastní existenci a více na druhé a pomáhá nám se zbavit strachu ze

---

⁵³ NEY, A. Reductionism. In: *Internet Encyclopedia of Philosophy* [online]. [cit. 20. 3. 2017.]

⁵⁴ PARFIT, 1995, str. 16.

⁵⁵ Tamtéž, str. 17.

⁵⁶ PARFIT, 1987, str. 281.

své vlastní smrti.⁵⁷ Tento přístup neznámená ztrátu naší vlastní individuality, ale znatelně redukuje rozdíly mezi námi a ostatními lidmi. Samotnou smrt pak Parfit definuje takto:

„Zvažte fakt, že za pár let budu mrtvý. Tento fakt se může zdát depresivní. Ale realita je pouze takováto. Po nějakém čase žádná z myšlenek a zkušeností, které se vyskytují, nebude přímo kauzálně souviset s tímto mozkiem, nebo nebude spojena žádným způsobem s těmito přítomnými zkušenostmi. To je vše, co tento fakt zahrnuje. A v takovémto předefinování se moje smrt vytrácí.“⁵⁸

Víme tedy, proč bychom měli redukcionismus přijmout, tady ale Parfitova argumentace nekončí, Parfit má totiž v záloze ještě dva myšlenkové experimenty, které jsou speciální v tom, že vycházejí z reálných medicínských případů.

6.1.1. Rozdvojená mysl

V některých extrémních případech epilepsie se tato choroba léčila tím, že chirurgové přeřali vlákna, která spojují obě dvě hemisféry a zajišťují jejich komunikaci s úmyslem snížit intenzitu epileptických záchvatů.⁵⁹ Tento druh léčby se ukázal jako úspěšný. Pacienti po zákroku nepocítovali žádné komplikace⁶⁰, byli však podrobeni testům, které odhalily jisté změny v jejich chování. Podle Parfita lze tyto změny vysvětlit tak, že oddělením hemisfér vzniknou zjednodušeně řečeno dva oddělené proudy vědomí.⁶¹

Naše levá hemisféra je propojena s pravou částí našeho těla, ta pravá s částí levou. Každá hemisféra tedy vysílá signály do opačné strany těla a také přijímá signály z opačné strany těla, kromě hlavy a krku, ty jsou propojeny oběma hemisférami. Obdobně jako s tělem to funguje se zrakem, signály z levého zrakového pole jsou vysílány do pravé hemisféry a vice versa. Jinak je tomu u sluchových signálů, které jsou vysílány do jisté míry do obou hemisfér, naproti tomu například pachy zachycené levou nozdrou jsou nezávisle přenášeny do hemisféry levé a vice versa. Funkce mluvy je z většiny ovládána hemisférou levou.⁶² Při rozdělení tedy může skutečně dojít k tomu, že obě hemisféry začnou fungovat samostatně nezávisle jedna na druhé. Parfit tvrdí, že pacient tak po zákroku může mít například dva zrakové vjemy zároveň, aniž by si při vnímání jednoho byl vědom toho druhého.⁶³

Zjednodušená verze jednoho z testů by pak mohla vypadat například takto: Pacient je posazen před obrazovku a má za úkol dívat se do jejího středu. Obrazovka je rozdělena tak, že jedna polovina je červená a druhá modrá. Pacient je následně dotázán, kolik barev vidí a má za úkol napsat odpověď každou rukou zvlášť, obě dvě ruce napíše, že vidí pouze jednu barvu. Poté je

---

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ PARFIT, 1995, str. 45.

⁵⁹ Neurochirurgové Philip J. Vogel a Joseph E. Bogen [a Roger Sperry] se v šedesátých letech dvacátého století rozhodli léčit těžké případy epilepsie přetnutím takzvaného corpus callosum, neboli kalozního tělesa, které spojuje obě dvě hemisféry za účelem zabránit vzniku záchvatů. Tato léčba byla relativně úspěšná a v mnoha případech s pomocí medikace se podařilo záchvatům zabránit. Viz CORBALLIS, M. C. Visions of the Split Brain. *New Zealand Journal of Psychology*, 2010, **39**(1), str. 5.

⁶⁰ WOOLMAN, D. The Split Brain: A Tale of Two Halves. *Nature*. 2012, **483**(7389), str. 262.

⁶¹ PARFIT, 1987, str. 245.

⁶² NAGEL, T. Brain Bisection and the Unity of Consciousness. *Synthese*. 1971, **22**(3-4), str. 398-399.

⁶³ PARFIT, D. Divided Minds and the Nature of Persons. in: *Mindwaves: Thoughts on Intelligence, Identity and Consciousness*. Oxford: Basil Blackwell, 1989, str. 19.

pacient dotázán, jaké konkrétní barvy vidí a odpověď má znovu napsat, v tomto případě ale každou rukou zvlášť napíše jinou barvu, jednou modrou a druhou červenou.⁶⁴

Parfit na základě těchto testů staví svůj další myšlenkový experiment, který by se dal nazvat: *zkouška z fyziky*.⁶⁵ Existuje minorita lidí, která má obě dvě hemisféry funkčně stejné, to znamená, že obě dvě jsou schopné stejných úkonů. Předpokládejme tedy, že jsem jedním z této minority lidí. Jsem vybaven zařízením, které mi umožňuje přerušit spojení obou dvou hemisfér. Výsledkem toho je, že použitím tohoto zařízení se moje vědomí rozdělí na dva proudy, z nichž každý je kontinuální s mým původním proudem vědomí. Toto rozdělení nastává naprosto bez povšimnutí. Jediné co nastane, je ztráta poloviny mého zrakového pole a kontroly nad jednou z mých rukou a rozdělení mého vědomí. Představme si nyní, že mám toto zařízení k dispozici na testu z fyziky. Nacházím se u poslední otázky, která jde vypočítat dvěma způsoby, ale nejsem si jistý, který je ten správný a na oba dva není už čas. Proto se rozhodnu použít ono zařízení, v tom momentě dojde ke ztrátě kontroly nad mojí levou částí těla. Pravou rukou jsem se už předtím rozhodl pracovat na složitějším výpočtu, zatímco levá ruka bude provádět ten lehčí. Pracuji na výpočtu pravou rukou, zatímco levá pracuje na druhém, aniž bych o tom věděl, mohu se například zajímat, jak si druhá ruka vede, tak nakouknu, zatímco ona pořád pracuje, tuto situaci považuje Parfit za zcela analogickou k tomu, jako bych se díval k sousedovi. Samozřejmě vše probíhá stejně i z pohledu levé ruky. Na konci výpočtů dojde opět k sjednocení mého vědomí a získám opět kontrolu nad oběma mými rukama. Co se stane v tomto případě? Parfit tvrdí, že bych si najednou měl pamatovat, že jsem pracoval na dvou výpočtech, aniž bych si byl při práci na jednom vědom toho druhého.⁶⁶

Co se Parfit snaží tímto příkladem dokázat? Snaží se dokázat, že neexistuje nic, co bychom mohli nazývat *jednotou vědomí*,⁶⁷ a znovu chce podpořit svůj argument, že naše životy jdou popsat zcela neosobním způsobem a že lze popisovat zkušenost, aniž bychom předpokládali nějaký konkrétní subjekt,⁶⁸ kterému bychom ji připisovali.

Parfit tedy usuzuje, že po rozdělení dojde k tomu, že získáme dva oddělené proudy vědomí, Obě ruce budou pracovat zcela vědomě na výpočtech, aniž by si jedna byla vědoma té druhé. Dále potom, co dojde k sjednocení, budu si pamatovat proces obou dvou výpočtů. Nelze tedy podle Parfita říci, že obě dvě kalkulace byly provedeny nevědomě. Tímto popisem se Parfit domnívá, že zcela vyvrátil nezbytnost *jednoty vědomí*. Přestože oba dva proudy vědomí vzniklé rozdělením fungují na principu *jednoty vědomí*, nedomnívá se Parfit, že by to nějak zpochybňovalo jeho závěr. Jde mu o to ukázat, že mentální historie člověka nemusí být chápána jako jeden *kanál*, ale jako rozvětvená řeka, něco takového je možné si podle Parfita bez problémů představit, což je taky jedním z argumentů pro podporu Parfitova tvrzení a vyvrácení nezbytnosti *jednoty vědomí*.⁶⁹

---

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, str. 246- 247.

⁶⁶ Tamtéž, str. 247.

⁶⁷ Jednotou vědomí se myslí to, že pokud například slyšíme nějaký zvuk a do toho zároveň pociťujeme bolest, neprožíváme tyto dva vjemy odděleně, ale dohromady jako jednu zkušenost. Prožíváme tedy oba dva tyto vjemy, jako prvky jediného vědomého stavu. Viz BROOK, A. a RAYOMONT, P. The Unity of Consciousness. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. 27.3.2001. 20.8.2010 [cit. 20.2.2017].

⁶⁸ Parfit je také někdy označován jako představitel takzvané svazkové teorie Já. Podle této teorie veškeré naše zkušenosti nejsou sjednocovány entitou, kterou lze označit jako Já, ale jakýmsi kontinuálním svazkem, který sjednocuje naše přítomné zkušenosti s minulými a budoucími. Viz POLÁK, M. *Filosofie myslí*. Praha: TRITON, 2013, str. 217.

⁶⁹ PARFIT, 1987, str. 247.

Pokud jsme redukcionisty, přistoupíme na Parfitovo tvrzení, pokud ale nejsme, nabízí se otázka, zdali takovýto případ rozdělení vědomí zahrnuje jednu nebo více osob. Podle Parfita je absurdní se domnívat, že by v případě rozdělení došlo ke vzniku dvou nových osob a k zániku mé osoby.⁷⁰

Pokud se tedy shodneme, že tento případ zahrnuje jednu osobu, stále musíme vysvětlit, komu náleží jednotlivé proudy vědomí vzniklé rozdělením. Jednota vědomí je, jak Parfit říká, vysvětlována pomocí vlastnictví, tedy jednotu vědomí osoby vysvětlíme právě tím, že budeme jednotlivé zkušenosti připisovat právě této osobě. Zároveň vše, co tyto zkušenosti propojuje, je to, že náleží jedné a té samé osobě.⁷¹ Jak ale vysvětlit jednotu vědomí v případě rozdělení mysli? V příkladě, který předkládá Parfit, dojde po rozdělení ke vzniku dvou nových subjektů, z nichž každý z nich funguje na principu jednoty vědomí a zároveň ani jeden z těchto dvou subjektů není mnou a nelze je považovat podle Parfita za osoby. Nemůžeme říci, že to, co spojuje zkušenosti z obou dvou oddělených proudů, je to, že jsou prožívány mnou, tak bychom právě nerespektovali jejich oddělenost. Nakonec bychom podle Parfita museli přistoupit na to, že život osoby skutečně může zahrnovat prožívající subjekty, které nemusí být nutně osobami.⁷² To ale podle Parfita není dostačující vysvětlení.⁷³ Podle Parfita ve skutečnosti nemusí situace po rozdělení zahrnovat vůbec žádný subjekt. Parfit to souhrně vysvětluje takto:

„Protože připisujeme myšlenky myslícím subjektům, je pravda že myslící subjekty existují. Ale myslící subjekty nejsou nezávisle existující entity. Existence myslícího subjektu zahrnuje pouze existenci jeho mozku a těla, konání jeho činů, myšlení myšlenek a výskyt určitých dalších fyzických a mentálních stavů. Mohli bychom proto popsat život jakékoli osoby pomocí neosobních termínů. Při vysvětlování jednoty daného života nemusíme tvrdit, že to je život nějaké osoby. Mohli bychom popsat, co bylo v různých časech myšleno, cítěno, pozorováno a vykonáno a jak tyto různé události byly vnitřně propojeny. Osoby by byly zmíněny jenom v popisech obsahů mnoha myšlenek, tužeb, vzpomínek, a tak dále. Nemusíme tedy předpokládat osoby, jakožto původce žádných z těchto myšlenek.“⁷⁴

V tomto odstavci se ukazuje, co Parfit celým tímto experimentem chce dokázat. Chce dokázat to, že život osoby jde popsat zcela neosobně a že jednota vědomí není nezbytná. Při používání pojmu jednota vědomí se nelze obejít bez subjektu, kterému tuto jednotu připisujeme. Parfit proto nahrazuje tento termín termínem vědomého stavu. V životě lidí se vyskytuje takovýto stav vždy jeden, v případě rozdělení hemisfér jsou takovéto stavy dva. Neříkáme tak například, že někdo vydí červenou ale pouze, že existuje vědomý stav vidění červené. Můžeme tak popsat jakoukoliv zkušenost, aniž bychom ji připisovali nějakému subjektu.⁷⁵

---

⁷⁰ Tamtéž, str. 248.

⁷¹ Tamtéž, str. 249.

⁷² Tamtéž, str. 249- 250.

⁷³ Takovéto řešení by bylo přijatelné jen v případě, že bychom zastávali nějakou formu *Ego teorie*. Viz PARFIT, 1989, str. 24-25. Podle *Ego teorie* kontinuální existence osoby spočívá v kontinuální existenci nějakého ega nebo prožívajícího subjektu. Osoby, podle *Ego teorie*, jsou nezávisle existující entity například čistě mentální povahy. Tamtéž, str. 20. Jak už bylo zmíněno Parfit toto přesvědčení nezastává. Viz kapitola 4.

⁷⁴ PARFIT, 1987, str. 251.

⁷⁵ PARFIT, 1989, str. 25.

6.1.2. Parfitovo rozdělení

V tomto příkladě si máme představit, že je Parfit jedním z naprosto identických trojčat. Dojde k nehodě, při níž je závažně poškozeno Parfitovo tělo stejně jako mozky obou jeho bratrů. Dejme tomu, že technologie postoupila natolik a Parfitovy hemisféry byly rozděleny a po jedné transplantovány do těl bratrů. Výsledná situace je tedy taková, že každý z bratrů má k dispozici jednu z Parfitových hemisfér. Otázkou je, co tato situace znamená z hlediska Parfitova přežití.

Podle Parfita máme čtyři možnosti: 1) nepřežije 2) přežije pouze v těle jednoho z bratrů, pro zjednodušení ho označme bratrem A a nebo 3) přežije v těle bratra B a nakonec 4) přežije v těle obou bratrů

Začněme nejdříve s možnostmi dva a tři. Pokud přijmeme, že takováto operace je vůbec možná, pak není podle Parfita důvod domnívat se, že by v případě jednoho z bratrů měla operace větší šanci na úspěch než v případě druhého. Parfit tedy tyto dvě možnosti zavrhuje. Možnost číslo jedna je podle Parfita také nepřijatelná už jenom kvůli tomu, že lidé přežili jen s jednou polovinou mozku. Dostáváme se tedy k možnosti (4) a to, že přežije v obou tělech.⁷⁶

Podívejme se na tuto možnost podrobněji. Parfit uvádí několik variant této možnosti, první je, že přežije v tělech obou bratrů. Výsledné osoby tedy nebudou dvě, ale ve skutečnosti jedna osoba, a to Parfit. Následkem toho Parfit získá dvě těla a rozdvojenou mysl.⁷⁷ Parfit tuto možnost hned neodmítá, jak už bylo řečeno, osoby mohou přežívat s rozdvojenou myslí. Hlavním problémem v této situaci je to, že její výsledek je zcela proti našemu běžnému pojetí osoby. Normálně osobám připisujeme pouze jedno tělo a jeden mozek, a ne těla dvě, v příkladě s rozdvojením mysli sice osoba získala dva oddělené proudy vědomí, ale vše se odehrávalo v jednom těle.

Po rozdvojení může také nastat to, že psychologická kontinuita mezi výslednými osobami, které jsou ve skutečnosti jedna, se bude neustále snižovat do takové míry, že jedna druhou nepoznají. Může se tak stát podle Parfita, že se po letech potkají na tenisovém kurtu a co bude vypadat jako dvě osoby hrající tenis, bude po psychické stránce jedna osoba hrající tenis sama se sebou. Zároveň každá z těchto osob bude mylně věřit, že hraje tenis s někým jiným. Přihlédneme-li ale podle Parfita k našemu běžnému pojetí osoby, je odpověď na otázku, jestli je možné, aby dvě osoby byly ve skutečnosti jedna, ne.⁷⁸

Další možnost je taková, že produktem rozdvojení budou dvě zcela odlišné osoby. Tato možnost se zdá být přijatelná, ale znovu jde podle Parfita proti běžnému pojetí osoby. Těžko se domnívat, že by dvě rozdílné osoby mohly dohromady dávat třetí. V dalším případě můžeme uvažovat, že dvě výsledné osoby jsou nyní zcela rozdílní lidé, ale předtím než došlo k rozdělení, tvořili tu samou osobu. To by znamenalo, že v Parfitově těle se před rozdělením nacházely dvě rozdílné osoby a ještě k tomu on sám, tato úvaha je pro Parfita nepřijatelná.⁷⁹

---

⁷⁶ PARFIT, 1987, str. 256.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž, str. 256-257.

⁷⁹ Tamtéž, str. 257.

V úvahu připadá ještě jedna varianta, která je přinejmenším problematická a není zcela jasná, jak to Parfit myslí, ale můžeme uvažovat, že každá *výsledná osoba*⁸⁰ byla před rozdělením Parfit, a po rozdělení jím není ani jedna. To znamená, že Parfit nepřežil, pokud ale nepřežil, znamená to, že ani ony dvě *výsledné osoby* nepřežily, přesto ale po zákroku máme dvě rozdílné osoby. Tento případ tedy ve výsledku zahrnuje pět lidí. Tato úvaha přijde Parfitovi zcela absurdní.⁸¹

Parfit tedy přichází s několika variantami řešení tohoto problému, ale žádná z nich se mu nejeví uspokojivá. Jak je to tedy s Parfitovým přežitím v případě rozdělení? Pointou těchto úvah je to, že samotná otázka po Parfitově přežití je zcela prázdná. Je prázdná, protože je založená na předpokladu, že taková otázka musí mít vždy jasnou odpověď. S tím Parfit, jak už bylo řečeno, nesouhlasí, jediné na čem záleží, je psychologická kontinuita, a ta ve všech případech zůstane zachována, to, co se po zákroku stane s Parfitem, nám není známo a vlastně na tom podle Parfita nezáleží.

To, že nejsme schopni zjistit, co se po rozdělení stane, znamená podle Parfita, že redukcionistické stanovisko je pravdivé. Převеду- li tento případ na sebe, tak jediné co mohu vědět, je to, že jedna z výsledných osob bude mít mojí polovinu mozku. Tato osoba tak se mnou bude psychologicky kontinuální. To jsou jediné dva fakty, které mohu s jistotou vědět, zdali tato osoba budu já nelze rozhodnout. Podle Parfita, nás ale otázka co se s námi stane, nemusí trápit. S přijmutím redukcionistického stanoviska všechny problémy s otázkou po přežití podle Parfita zmizí.⁸²

Znovu se tedy dostáváme k argumentu, že na identitě ve skutečnosti nezáleží. Jediné na čem záleží je relace R tedy psychologická kontinuita a spojitost. V případě rozdělení zůstane podle Parfita obojí zachováno. V momentě rozdělení nabere relace R takzvanou *rozvětvenou formu*⁸³. Identita ale nikdy nemůže být rozvětvená, tedy já nemůžu být numericky identický s dvěma dalšími osobami, to znamená, že identita jako relace v tomto případě selhává, zatímco relace R nikoliv.⁸⁴

Parfit nakonec dodává, že nejpříjemnějším výsledkem je to, že nebude ani jedna výsledná osoba. Máme tedy považovat rozdělení za stejně špatné jako smrt? Podle Parfita nikoliv. Rozdělení je pro Parfita stejně tak dobré jako běžné přežití. I přestože nemohu být oběma výslednými osobami i po rozdělení, zůstane zachováno to, na čem fundamentálně záleží i v otázce běžného přežití, a to jest moje psychologická kontinuita a spojitost s výslednými osobami se správnou příčinou, jinými slovy tedy relace R.

---

⁸⁰ Parfit tímto nejspíše odkazuje na předchozí případ. Znamená to, že před rozdělením existují tři osoby samotné a Parfit, který je tvořen oněmi výslednými osobami. Výsledný tedy patrně nemá odkazovat na situaci po zákroku.

⁸¹ Tamtéž, str. 257.

⁸² Tamtéž, str. 258-259.

⁸³ Parfit rozlišuje mezi relací *jeden-na-jednoho* a relací *rozvětvenou*. Otázky ohledně identity, které berou v úvahu jen relace *jeden-na-jednoho* jsou podle Parfita jednoduché. Osoby X a Y jsou tou samou osobou, pokud jsou psychologicky kontinuální a neexistuje žádná další osoba, která by byla psychologicky kontinuální s osobou X nebo Y. Připustíme- li ale, že identita nemusí být vždy relací *jeden-na-jednoho*, v takovém to případě psychologická kontinuita nabírá rozvětvenou formu a získává tak stejnou váhu jako identita. Viz PARFIT, 1995, str. 13-14.

⁸⁴ PARFIT, 1987, str. 261-262.

6.1.3. Shrnutí Parfitovy koncepce

Nyní shrňme Parfitovu koncepci, než se pustíme do kritické části práce. Parfit zastává *konstitutivní* typ redukcionismu. Podle toho sice osoby existují odlišeně od jejich těl a mozků, ale jejich existence se skládá právě a pouze z mozku, těla a výskytu různých mentálních a fyzických stavů. I přestože existují takto odlišeny, nejsou osoby nezávisle existující entity.

K Parfitovým tvrzením také patří, že naše životy jdou popsat zcela neosobním způsobem. Tedy něčí život lze popsat tak, aniž bychom dotyčný subjekt vůbec zmínili, v návaznosti nato také neexistuje nic, co bychom mohli nazvat *jednotou vědomí*. A nejdůležitějším tvrzením vůbec je to, že otázka po identitě je v mnoha případech ve skutečnosti prázdnou otázkou.

7. KRITICKÉ ZHODNOCENÍ

Sám Parfit i přesto, že je zastáncem redukcionistického postoje, připouští, že neredukcionistické smýšlení je pro člověka přijatelnější a jako takové vyplývá z přirozené intuice. A připouští, že zcela opustit neredukcionistické smýšlení nelze. Víra v redukcionismus tak vyžaduje jistou vůli, a na oplátku přináší do života velkou úlevu až třeba v podobě ztráty strachu ze smrti. Parfit je tedy přesvědčen, že když on sám dokáže věřit v redukcionismus přes intuitivnost neredukcionistického smýšlení, dokáže to každý.⁸⁵

Pomineme-li to, že Parfit tvrdí, že přes námahu, kterou to vyžaduje, smýšlí redukcionisticky, tak toto jeho samotné přiznání naznačuje první problém s celou koncepcí redukcionismu, a to ten, že jde zcela proti naší intuici. Lidé mají zcela přirozený zájem o svoji vlastní budoucnost. Parfit rozděluje zájem o naši vlastní budoucnost na několik druhů, jak sám říká:

„Takovýto zájem je několika druhů. Můžeme chtít přežít částečně proto, aby naše naděje a ambice byly naplněny. Můžeme se také zajímat o naši vlastní budoucnost takovým způsobem, jakým se zajímáme o dobro ostatních lidí, jako jsou naši příbuzní nebo přátelé. Ale mnoho z nás má, navíc výrazný druh egoistického zájmu.“⁸⁶

Takovéhoto egoistického zájmu se nejspíše nelze nikdy zbavit, ale podle Parfita jej lze oslabit díky přijetí redukcionistického stanoviska do takové míry, že se stane zcela nepodloženým.⁸⁷ Představme si tedy, že na chvíli smýšlíme redukcionisticky. A někdo mi oznámí, že zítra mám podstoupit operaci, při níž budu ve velkých bolestech a v celém jejím průběhu budu při vědomí. Lze říci, že prvotní mojí reakcí bude strach a potřeba se vyhnout této operaci a redukcionistické smýšlení pro mě nejspíše celou situaci nijak nezlehčí. Nyní si představme, že mi někdo dá možnost se této operaci vyhnout, ale místo mě ji musí podstoupit někdo jiný. Dovolím si tvrdit, že většina z nás by si vybrala možnost vyhnout se operaci včetně mě. Je takovýto přístup racionální? Dovolím si tvrdit, že ano, podle Parfita ale nikoliv. Jediné na čem v takové situaci záleží, je podle Parfita to, že zítra někdo podstoupí bolestivou operaci, to jestli jsem daná osoba já, mě nemusí znepokojoval. Nemusím říkat, že já budu ta trpící osoba, ale že to utrpení, které má nastat, bude v určitém vztahu k přítomným zkušenostem.⁸⁸ To ale stejně nemění nic na tom, že trpící osoba budu já a ani to nesnižuje bolest, kterou budu muset podstoupit. Přistoupení na Parfitovo tvrzení by tak vyžadovalo vynaložení vědomého úsilí, abycom obelstili naši intuici, a pokud i potom, jak sám Parfit dokazuje, nebude toto přesvědčení tak pevné, aby se pro mne stalo zcela intuitivní, nabízí se otázka, zdali má něco takového vůbec cenu.

Dalším problémem Parfitovy argumentace je to, jak nakládá s myšlenkovými experimenty. Vezměme si například experiment, ve kterém se Parfit snaží dokázat nezbytnost jednoty vědomí. Parfit tvrdí, že jednota vědomí není schopná obstát v momentě, kdy dojde k rozdělení mé mysli. Pomineme-li, že každý z vzniklých proudů vědomí funguje na principu jednoty, nelze tyto dva proudy podle Parfita přepisovat jedné osobě, protože tak bychom ze dvou jednot dělali jednu. Ovšem Parfit připouští, že na konci experimentu, kdy dojde k znovuspojení mé mysli, mám k dispozici vzpomínky z obou proudů vědomí. Nedokazuje tak toto tvrzení právě existenci jednoty vědomí? Pokud na konci budu mít k dispozici všechny vzpomínky, nejsem to pak

---

⁸⁵ Tamtéž, str. 280.

⁸⁶ PARFIT, 1985, str. 44.

⁸⁷ Tamtéž, str. 45.

⁸⁸ PARFIT, 1987, str. 282.

nakonec já, komu lze připisovat oba dva proudy i v průběhu rozdělení? Problémem je zároveň také to, jak si Parfit představuje rozdělení mysli pomocí přerušení kalozního tělesa. V reálných případech pacienti, u kterých bylo přerušeno, sice vykazují chování, které vypadá jako by měli dva proudy vědomí, ale ve skutečnosti nic takového nepocítují.⁸⁹ U tohoto experimentu se tak jedná o pouhou inspiraci reálnými medicínskými případy, než o znázornění hypotetické situace, která by mohla někdy v budoucnu nastat.

Dále si vezměme experiment psychologického spektra. V tomto případě jsou moje vzpomínky postupně nahrazovány vzpomínkami Napoleonovými. Na konci tohoto experimentu, kdy už nemám k dispozici žádné své původní vzpomínky, Parfit tvrdí, že budu splňovat všechny mentální charakteristiky Napoleona. Přestože se v tomto případě jedná o myšlenkový experiment, nelze přehlížet některá vědecká fakta. Je známo, že lidé mají rozdílnou strukturu mozku a bylo zjištěno, že struktura mozku ovlivňuje naše chování. Například lidé, kteří trpí nějakou mentální poruchou, mají rozdílné ohýbání mozkové kůry a také tloušťku, zejména v některých oblastech mozku je kůra tlustší.⁹⁰ Pouhá výměna vzpomínek by tak vůbec nemusela stačit k tomu, abych získal Napoleonovy charakteristiky. I přesto, že Parfit v době, kdy psal svoji knihu, nemusel mít tyto poznatky k dispozici, z pohledu dnešní doby nelze tento experiment považovat za hodnověrný a celá úvaha tak ztrácí na váze.

Výsledky některých experimentů tedy nejsou tak logické a intuitivní, jak se Parfit sám domnívá. Některé, jako v případě psychologického spektra, už zejména díky moderním vědeckým poznatkům nejsou aktuální a nelze tak k nim přihlížet.

Parfitův stěžejní bod argumentace, že na identitě nezáleží, je také otevřený pochybnostem. Parfit se snaží dokázat, že na identitě nezáleží ale to, že v oněch myšlenkových experimentech nelze otázku identity rozhodnout, neznamená, že by nás tato otázka měla přestat zajímat a odmítnutí této otázky jako prázdné se tak zdá jako vyhýbání se problému.

Jak už jsem naznačil v kapitole o redukcionismu, Parfit pro toto stanovisko má osobní zaujetí, což má za následek jistou neobjektivnost celé jeho argumentace. Parfit je naprosto přesvědčený, zatímco odmítá neredukcionismus na základě nedostatečných důkazů, že důkazy pro redukcionismus, které předkládá on, jsou zcela dostačující. Z Parfitovy argumentace také vyplývá to, že rozděluje jedince jen na redukcionisticky a neredukcionisticky smýšlející. Podle Parfita v momentě, kdy odmítneme redukcionismus, musíme automaticky věřit v to, že naše identita spočívá v existenci nějakého *dalšího faktu*. Takovýto fakt pak musí podle Parfita obstat ve všech situacích a musí se osvědčit plně nebo vůbec.⁹¹ Je ale zcela možné, že naše identita spočívá v existenci nějakého *dalšího faktu* a záhada identity se tak skrývá v něčem úplně jiném, než je Parfitova relace R.

---

⁸⁹ Pacienti prý nikdy nenahlásili, že by měli pocit rozdvojené mysli nebo jakési neúplnosti. Viz WOOLMAN, 2012, str. 262. Zřejmě u nich tak nedocházelo ke stavům, které popisuje Parfit.

⁹⁰ BRIERLY, C. Personality Traits Linked to Differences in Brain Structure. *University of Cambridge*. [online]. 25.1.2017. [cit. 26.3.2017].

⁹¹ PARFIT, 1987, str. 275.

ZÁVĚR

Parfit k prokázání pravdivosti redukcionismu využívá řadu myšlenkových experimentů a tyto experimenty jsou také základním stavebním kamenem jeho argumentace. Jsou to nicméně právě ony myšlenkové experimenty, na kterých jeho argumentace ztroskotává. V mnoha případech se výsledky těchto experimentů neukazují jako dostatečně intuitivní, jak se Parfit domnívá, nebo přímo nepotvrzují správnost redukcionismu.

Celý redukcionismus působí spíše jako životní postoj, než jako filosofické stanovisko. Nelze ale odepřít Parfitovi zásluhu za snahu převést tuto problematiku do filosofické roviny, která se ovšem může jevit jako marná. Přece jenom pokud sám Parfit připouští, že přijetí takového stanoviska je zcela proti intuici, snaha dokázat ho pomocí logických myšlenkových experimentů nemusí být tou správnou cestou. Nelze ale odepřít redukcionistickému stanovisku jistou lákavost, zasloužil by si tak větší podporu v podobě empiricky ověřitelných argumentů a důkladněji zvážených myšlenkových experimentů.

Otázkou ale zůstává, jestli by nestačilo pouze představit Parfitův redukcionismus spolu s jeho výhodami bez snahy dokázat ho pomocí filosofických myšlenkových experimentů a nechat na každém, ať se rozhodne sám, zdali mu uvěří nebo ne.

SEZNAM LITERATURY

- ALLISON, H. E. *Locke's Theory of Personal Identity: A Re-Examination. Journal of the History of Ideas*, 1966, **27**(1), 41–58.
- BĚLOHRAD, R. *Osobní identita a její praktická hodnota*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5531-5.
- BRIERLY, C. Personality Traits Linked to Differences in Brain Structure. *University of Cambridge*. [online]. 25.1.2017. [cit. 26.3.2017]. Dostupné z: <http://www.cam.ac.uk/research/news/personality-traits-linked-to-differences-in-brain-structure>
- BROOK, A. a RAYMONT, P. The Unity of Consciousness. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. 27.3.2001. 20.8.2010 [cit. 20.2.2017]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/consciousness-unity/>
- BUTLER, J. *Of Personal identity*. 1736 in: *Personal Identity*. Los Angeles: University of California press. 1975. 99-105. ISBN 0-520-02960-7.
- CORBALLIS, M. C. Visions of the Split Brain. *New Zealand Journal of Psychology*, 2010, **39**(1), 5-7, str. 5.
- NAGEL, T. Brain Bisection and the Unity of Consciousness. *Synthese*. 1971, **22**(3-4), 396-413.
- LOCKE, J. *Esej o lidském chápání*. Praha: OIKOYMENH, 2012. ISBN 978-80-7298-304-9.
- NEY, A. Reductionism. In: *Internet encyclopedia of philosophy* [online] . [cit. 20. 3. 2017.]. Dostupné z: <http://www.iep.utm.edu/red-ism/>
- NOONAN, H. W. *Personal identity*. 2. vyd. New York: Routledge, 2003. ISBN 0-415-27315-3.
- PARFIT, D. *Reasons and persons*. New York: Oxford University Press, 1987. ISBN 019824908X.
- PARFIT, D. The Unimportance of Identity. in: *Identity*. Oxford: Oxford University press, 1995, 13-45.
- POLÁK, M. *Filosofie mysli*. Praha: TRITON, 2013. ISBN 978-80-7387-742-2.
- REID, T. *Essays on the Intellectual Powers of Man*, 7. vyd. Boston: Philips, Sampson, and Company, 1857.
- PARFIT, D. Divided Minds and the Nature of Persons. in: *Mindwaves: Thoughts on intelligence, identity and consciousness*. Oxford: Basil Blackwell, 1989, 19-26. ISBN 978-0631146230.
- WOOLMAN, D. The Split Brain: A Tale of Two Halves. *Nature*. 2012, **483**(7389), 260-263.

SUMMARY

The personal identity problem is a widely-discussed topic within the philosophy of the mind. One of the most influential contemporary thinkers dealing with it is Derek Parfit. At the beginning of this thesis, some important concepts are introduced, namely numerical and qualitative identity, along with Locke's identity theory. The main purpose of using Locke's theory in this thesis is to show the historical context of the personal identity question. Locke's theory has been the subject of extensive criticism, some of which is reflected in Parfit's work. The main objective of this thesis is to analyze Parfit's arguments in favor of his statement that personal identity isn't what matters in the „question of our survival“. Thought experiments constitute a key part of Parfit's theory, and they are presented in this thesis. In the final part of the thesis, Parfit's arguments are critically evaluated to demonstrate that his statements are maybe not as intuitive and convincing as he states.